

քը կը գործածուէր առաքելական դարու սկիզբն և վերջը: Յիսուսնէն վաթսուն տարուան միջոց ծիսական մեծ փոփոխութիւն կրած են երկուքն ալ:

ՊԱՅՃԱՌՔ ՅԱՒԵԼՈՒԹԱՅՆԵՐՈՒ

Պարզ «Հայր» կոչումը Յիսուսի բերանը դրուած՝ հին ջրիստոնեայք յարմար չդատեցան: Արարողական գործածութեան և հրէական պաշտաման հակառակ էր: Ուստի փորձեր եղան և յաջողեցան ընդհանրացնելու «Հայր մեր որ յերկինս ես՝» որուն իմաստը ստէպ կրկնուած է Մատթէոսի Աւետարանին մէջ և երկու անգամ ալ Ղուկասու մէջ բաց ի տէրունական աղօթքէն, որ և Հրէից սովորական աղօթից մէջ ալ բաւական յաճախեալ էր:

«Եղիցին կամք քո» պարբերութիւնն առնուած է Յիսուսի Գեթսեմանիին մէջ ըրած աղօթքէն: Աւելի դժուար է որոշել «Որպէս յերկրի» ին ծագումը. վասն զի ոչ մի ապացոյց ունինք որ հաստատէ թէ Յիսուս ըսած ըլլայ աղօթքի մը կամ խօսակցութեան մը մէջ:

«Այլ փրկեա զմեզ ի չարէ» այս յաւելուածը չէ կարելի հետազօտել Յիսուսի ուրիշ խօսքերուն մէջ: Հին ատենէն եղեր

է և հիմակ ալ մինչեւ կէտ մը՝ միայն պատասխան է աղօթքիս, բայց ոչ ամբողջացուցիչ: Հատին պատարագամատուցին մէջ քահանայն բնաւ չի կրկնեւ, այլ ժողովուրդը կամ երգիչները:

Այս յաւելուածին պատճառն եղաւ աստուածաբանական դժուարութիւնը կից հետեւեալ բառերու մեկնութեան «Մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն», որ և պատճառ եղան կարծելու թէ Աստուած ինքն կ'ուզէ զմարդ փորձութեան մէջ ձգել. մինչ Մատթէոսի աւետարանի Արամբրէն նախական բնագրին մէջ «տանել» թոյլ տալ կը նշանակէ:

«Ձի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք՝ յաւիտեանս ամէն» . Յոյն՝ և Հայ աւետարանաց մէջ կը գտնուի. Հատինին մէջ կը պակսի. Եղիշէ Հայրմերի մեկնութեան մէջ բնաւ չի յիշատակեր զայս. իսկ Մխիթար Արք. «ասէ աղօթքդ» . կը դնէ:

S.

1. Ոսկան և Լատ. — Դ դարու և ուրիշ ձեռագիրք,

Բագր. և Զրեւայք «որ յերկինս ես» ըլ լուսին:

2. Հմմ. Ա. Տնաց. Իթ. 11.

3. Ոսկեր. Մկն. Մթ. էջ 314.

4. Թարգմանաբար The Contemp. Rev. Թերթէն.

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻԿԿՈՅ

ՊԻԻՐԿՐԱՎՆԵՐ

(Նախընթացը տես էջ 523)

Ամենամեծ ապշուրիւն. մոռացկանիկ շրջակայ իրադրութիւնն եւս աւելի թուի և կը հետանայ: Կայսրն, որ միշտ երկայն սրին կ'աքնած է, ապառնակուն ժանտ երևոյժ տապալկայ իշխաններուն կը նայի:

Կայսրն. — Դուք ի վաղուց կայսրն գիտէք որ շատ անգամ ձեր ձորէն Ան ցանկելով անցաւ, ահա այն ահաւորն նորէն երեւցաւ, ահաւոր ուսկից կը սոսկայիք, վատ գայլեր. կայսրն փրկիչ որ Ոթնի բարեպաշտին մեծ կայսեր Գերմանիան, պայծառ զըշխոյն, վեհ հրեայն՝ որ ի վաղուց Մեռած՝ Թաղած՝ նա մանաւանդ թէ մոռցուած էր՝ յարուց

Եւ հայրենի երկիրն՝ որ էր արտ անխընամ և խոպան՝
 'Իբրախտ մ'ըրաւ. աշխարհակալն որ դողացուց Եւրոպան.
 Իշխանն կողար զոր երկու պապ, որպէս երեք թագաւոր,
 Արձակ կամօք ճանչցան իբրեւ իրաւընտիր դատաւոր,
 Որու ոսկի ցուպովն — ցուպ ձեռնադրելու բաւական —
 Սուէնոն արքայ հաստատեցաւ և Վիկտոր պապ սրբբազան.
 Յաղթողն զոր ոչ ոք կացուց, ոչ մի ամրոց, մի բանակ.
 Որու Աստուան, ամիրապետը փոքր Ասիոյ, իսահակ
 Որոյ Հոռմայ կայսրն հերձուածող, արեւելից ինքնակալ.
 Փոփոխակի ճակատեցան բայց չըկըրցան դիմանալ.
 Խաղաղարարն Իտալիոյ և գաւազան պատժարար,
 Որ, Աստուծոյ ցասման գործի, պատուհասեց չարաչար,
 Որպէս արժան և արդար էր, այն պատժապարտն անխընատ,
 Որ՝ ահագինն ճընշելով ընդդիմակացն անվընատ՝
 Եւ կապելով՝ բազմագլուխ վիշապն ընկճեց և գերեց,
 Որով ներքին ոսոխութեանց այլ եւս ըմբել չընեցեց,
 Այն կայսրն, ձեր հին թընամին, աստուածառաք պատժարար,
 Ձեր առջեւն է, ձենէ համար կը պահանջէ, մեծ համար:
 Լոմպարտիոյ աւագանին անիծեց օրն ուր ծընայ.
 Քանի քանի քաղաքապետ, զոր պատժեցի անխընայ.
 Քանի քանի աւագ իշխան և մեծանուն յանցաւոր,
 Ընդլըզելու միշտ հակամիտ, աւագակաց մասնաւոր
 Անարգ մահուամբ մեռան, գիտէք: Անձնապատան զօրավար,
 Ապելթ, որ արշ անուանեցաւ, վըրաս քալեց. տասն հազար
 Գեղարդակի, զինոր ունէր և կը թըւէր ահագին.
 Ես խաղալով խորտակեցի ամբարտաւան թընամին:
 Հայրիկ առիծ յորջորջեցաւ. ես այն առիծն ահաւոր
 Գիշտեցի. ինչ որ ունէր, քաղաք, կալուած մասնաւոր.
 Ինչ որ զանձած, որ ժառանգած, որ գըրաւած էր անի,
 Իս գրաւեցի և բաշխեցի տասընուչորս իշխանի:
 Լերանց բոլոր աւագանին զըլուխ քաչեց, ճընշական
 Լուծըն ցընեց, խորտակելու երբեք չեղաւ բաւական.
 Քառսուն տարի հալածեցի ըզձեզ, անգութ բայց արդար,
 Ձեր անառիկ բերդերն առի և քանդեցի քար առ քար:
 Թէ որ ուրիշ պարտ մը՝ որ զիս կը գըրգըռէր մեծապէս՝
 Ստիպած չըլլար, աւագակաց թողով արձակ ասպարէզ ...
 Արժամանակ հեռանալու, այս ձեր անձաւն առժամայն,
 Այս ձեր ամուր պատրաստարանն, աւերակ մ'էր. բայց սակայն
 Մի վըստահեք, զի Պատուհասն հասաւ, թէպէտ անագան,
 Ձոր ի վաղուց կը գըրգըռէք, և այն, այլ եւս անխափան,
 Մահականացուաց ցանկէն ըզձեզ պիտի ջընջէ և հանէ
 Եւ ձեր փոշին, ձեր պիղծ փոշին, պիտի ցըրէ և ցանէ:
 Դառնալով՝ զինուորներուն խօսելով.
 Ո՛վ զօրականք, որ այսպիսեաց կը ծառայէք, կայսրն ձեր՝
 Ձոր կը յիշէք՝ վերադարձաւ. մենք ընկեր ենք, հին ընկեր.
 Ձեր առաջնորդն էի, գիտէք, միատեղ փառք ըստացանք.
 Արդ շահելու ի՞նչ ունիք հոս, անպատուութիւն, զօրականք.
 Ձեր կայսրն ձեզ կը հաւատայ. ձայնն, ի վաղուց ձեզ ծանօթ,
 Ձեզ կը գոչէ. « Մի ծառայէք ասոնց, ամօթ է՝ ամօթ »:
 Այսօր ձեր պարտն ինձ հնազանդիլ, ինձ օգնել է, ո՛վ քաջեր
 Պիտի օգնէք, գիտեմ:
 Դարձնալ իշխաններուն խօսելով.
 Արդ դուք, իշխանք անարգ՝ այլասեր,
 Ազատանի ի՞րաքի վատթար, Գերմանիոյ ժանտ հարուած
 'Խուք, որու գործն աւարել է, քանդել աւան և կալուած,
 Խփախել երբ վըտանգ չըկայ, յաղթել առանց արգելի,
 Լայն անապատն ընդարձակել ամէն օր եւս աւելի.
 Դուք որ ինչ կը փախչէիք, կը պահուէիք միշտ ահիւ,
 Որ մահուս լուրն առած չառած՝ որդերու պէս բազմաթիւ՝
 Խըլըրտելով Գերմանիոյ մարմնոյն վըրայ եռացիք,
 Վա՛յ ձեզ, անբուն՝ անգութ որդիք, վա՛յ ձեզ, ներքին թընամիք.

Անի ուսկից կը փախչէիք, որ ձեր ճիւղին էր, անի
Որ վախճանած՝ մոռցուած էր՝ կենդանի է, կենդանի.
Ձեր անառիկ ամբողջին մէջ յանկարծահաս այցելու,
Աներևոյթ կայսրին ահա եկաւ ըզձեզ պատժելու,
Որ անկասկած կը խընդայիք՝ չըսպասելով այս դարձին:
Սյլասերեալ թողունք. ասոնք այսուհանդերձ կը պարծին.
Կարխէ՛ վիժած իւրաքանչիւր թէ քաջազանց կը նմանի՝
Ուսկից չար անձրն սերեցաւ՝ իբրեւ պատկեր կենդանի. —
Երբ որ իրօք վեր ի վերոյ նըմանութիւն մը չըկայ —
Եւ՛ անձամբ զանձն արժանաւոր համարելով՝ կը փրփայ:

Շարայարեկի

PRIMI GIGLI

S. Lazzaro, Pentecoste 1906

*Solinghi amici, che alla pia isoletta
Bianchi, soavi, sorridete ancora,
Forse parlate di quella Benedetta
Ch'è dell'eterno Sol candida aurora?*

*O in questo giorno che il divino Spiro
Scende fiammante nella morta valle,
Del divino candor quasi un sospiro
Voi ridestate in questo basso calle?*

*Qui intorno si distende la marina
Nell'azzurro suo immenso e nella pace
E il mare verso il bello più s'affina,
E sente dell'amor l'aura verace.*

*Quest'isoletta placida dormente
Ove gli Armeni ebbero un asilo,
Ancora dei riti dell'Oriente,
Dell'antico splendor serba il profilo.*

*Ma serba pure, immacolate ancora
L'arte, l'industrie; tutto ciò ch'è pio
In essa vive, tutto s'offre e adora,
Tutto parla di gloria al sommo Iddio.**

*Quali da bianchi gigli mai recisi
Dal tronco augusto ch'ha l'eterna vita,
Brillano in essa della fè i sorrisi
Come nei giorni della pietà avita.*

*O bianchi fiori, forse in sulla sera
Alla patria lontana i pi laiti
Mesti rivolgeranno una preghiera
E piegheranno il capo inteneriti.*

*Gigli pietosi, deh olezzute ad essi
Soavi più che i cedri e le magnolie,
Se dai lor cari son esuli ed oppressi,
Del ciel li aspetta le beate soglie.*

MARIA INSOM

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՇՈՒՇԱՆՆԵՐ

Ս. Ղազար. հոգեգալուստ 1906

Մհնաւոր բարեկամք, որ քաղցրուրդ, ըսպիտակ,
Կը ժողովիք տակաւին առ բարեպաշտը կըզգեակ,
Կը խօսիք զուգէ դուք վերան կուսին այն օրհնեալ
Որ Արփոյն մըշտընջեան՝ արշալոյսն է մաքրափայլ:

Եւ կամ թէ այսօր երբ Հոգին Աստուծոյ
Բոցանըջոյլ կ'իջնայ յովիտ մահացու,
Իբր հառաչանք մի նըշուլից երկնավառ
Կը ճահնէք զուգ այս անցքին մէջ խոնարհ:

Կը տարածուի շուրջը լըճակն աննման,
Անդորրութեան կապոյտին մէջ անօսման.
Ծոփն աւելի կը նըբրանայ զեղոյ մէջ,
Եւ կ'ռնկընդդէ երգին՝ Սիրոյ մը անշէջ:

Խաղաղ կըզգեակ որ կը ներէ մեղմօրէն,
Ուր ունեցան Հայերն իրենց ապական,
Պաշտէ ծէսերն արեւելքի, դարուց չին.
Կը պահէ զնո կենդանագիրն անցեալին:

Այլ անարատ՝ կը պահպանէ տակաւին
Ճարարութիւնքն և զեղարուեստք. հոն կ'ապրին
Ինչ որ է սուրբ, ազօթք, անձին ներիրում
Պատմէ ամէն ինչ փառքն Ելին զերազոյն:

Շուշաններուն պէս ըսպիտակ, որ երբեք
Յաւէժ կենաց բունքն չեղան ցօղնաբեկ
Կը շողան մէջն իր՝ ժողովոսեան Հաւատքին
Ջերմ, հոսանքուն զերդ օրերուն մէջ նախկին:

Երեկոյան՝ զուգէ, ծաղկունք ձիւնափայլ,
Դէպ Հայերնիքը հեռաւոր, անմոռայլ,
Կ'աղղէք, առիւրած, պաղատանքնոր սըղաւոր,
Գոգորիկ յուզմամբ վար հակելով զխակոր:

Փընթոյ՞ շուշանք, օ՛ն բուրեցեք առ նոսին՝
Աւելի հեշտ քան մաղնուխան, կիտրնին.
Եթէ նըժգէ ի սիրելեաց կը առիւրին՝
Իրենց՝ օրհնեալ՝ կը սպասէ մուտքն երկնքին:

Թորգմ. Վ.